20.10.2025

Hallintovaliokunnalle

Hallintovaliokunnan kokous tiistai 21.10.2025 klo 12.15

Valtiovarainministeriön kirjallinen vastine – HE 76/2025 vp

Hallintovaliokunta on pyytänyt valtiovarainministeriöltä vastinetta valiokunnan saamiin asiantuntijalausuntoihin asiassa HE 76/2025 vp. Asiantuntijalausunnoissa esitetyt huomiot ja valtiovarainministeriön vastineet niihin on ryhmitelty kolmen otsikon alle seuraavasti:

- Kansalaisneuvonta
- Palveluväylä
- Eräiden tukipalvelujen maksut

Vastine on laadittu yhteistyössä Digi- ja väestötietoviraston kanssa.

Valtiovarainministeriö lausuu hallintovaliokunnalle osoitetuista lausunnoista kunnioittavasti seuraavaa:

Kansalaisneuvonta

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy ja Suomen Kuntaliitto ry ovat todenneet, että ajankohta kansalaisneuvonnan lakkauttamiselle on hankala, kun digitaalisen asioinnin ensisijaisuutta koskeva lainsäädäntö mahdollisesti tulee voimaan vuoden 2026 alusta ja suomi.fi -viestit palvelun käyttäjiä tulee arviolta noin 2,2 miljoonaa lisää ja digituen tarve kasvaa. Lisäksi Kuntaliiton mukaan moni viranomainen supistaa tai lakkauttaa lähipalveluja ja kansalaisjärjestöt ovat supistaneet vapaaehtoista digitukea säästötoimenpiteiden vuoksi. Hyvinvointialueiden ja kuntien huolena on, että niiden (ja kansalaisjärjestöjen) neuvontavastuu tulee lisääntymään, jos kansalaiset hakeutuvat fyysisille toimipisteille hakemaan apua ja neuvontaa.

Suomen Kuntaliitto ry ja Vammaisfoorumi ry ovat lisäksi todenneet, että olisi harkittava, voisiko kansalaisneuvonnan lakkauttamisen ajoitusta siirtää esimerkiksi kesään 2026, jotta ainoa kansalaisille suunnattu ja koko julkista hallintoa palveleva puhelinneuvontanumero ei lakkaisi toimimasta samaan aikaan kohti laajempaa kansalaisten sähköistä asiointivelvoitetta koskevan siirtymän kanssa.

Vastine:

Kansalaisneuvonnan yleisen neuvontapalvelun lakkauttamisen myötä on tarkoitus siirtää vapautuvista resursseista yhtä henkilötyövuotta vastaava määrä Digi- ja väestötietoviraston omien digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen ja neuvontaan

sekä digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyviin tehtäviin. Viraston omiin digitaalisiin palveluihin lukeutuu myös Suomi.fi-viestit -palvelu.

Hallituksen esityksellä eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 124/2025 vp) ei ole tarkoitus lakkauttaa käyntiasiointia eikä viranomaisten sähköposti- tai puhelinneuvontaa, vaan tarkoitus on säätää viranomaisaloitteisesta viestinvälityspalvelun (Suomi.fi-viestit) käyttöönotosta ja sähköisten tiedoksiantojen vastaanottamisesta silloin, kun henkilö käyttää luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua kirjautuessaan viranomaisen sähköiseen palveluun, esimerkiksi Verohallinnon tai Kansaneläkelaitoksen sähköiseen palveluun. Henkilö, joka käyttää luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua ja jolle luodaan Suomi.fi-viestit -tili sähköisten tiedoksiantojen vastaanottamista varten, voisi halutessaan palata paperiseen postiin omalla ilmoituksella. Ne henkilöt, jotka eivät lainkaan käytä luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua, saisivat edelleenkin tiedoksiantonsa kirjeellä postitse tai halutessaan sähköisesti muulla tavoin.

Kansalaisneuvonnan yleisneuvonnan lakkauttamisen ja siitä vapautuvien resurssien siirron mm. Suomi.fi-viestien käyttäjätukeen voidaan tässä taloustilanteessa nähdä parhaiten tukevan siirtymistä kohti sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta. Lisäksi Digi- ja väestötietovirasto on varautunut muutoinkin lisäresursoinnilla kasvavaan neuvontatarpeeseen lain voimaan tullessa.

Kansalaisneuvonnan yleisneuvontapalvelu on ainoastaan muiden viranomaisten neuvontaa tukeva palvelu. Kaikilla viranomaisilla on velvollisuus antaa neuvontaa ja sitä annetaan - myös puhelimitse.

Ministeriön näkemyksen mukaan esitetyt huomiot eivät aiheuta muutosta ehdotettuun sääntelyyn.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy ja Suomen Kuntaliitto ry ovat nostaneet esille, että olisi tärkeää kohdentaa jäljelle jääviä resursseja hyvinvointialueiden ja kuntien asiakasrajapinnassa tapahtuvaan toimintaan eikä ainoastaan Digi- ja väestötietoviraston toimintaan. Henkilökohtaista neuvontaa tulisi jatkossa resursoida, mikäli halutaan että mahdollisimman suuri osa väestöstä käyttää digitaalisia asiointipalveluja.

Vammaisfoorumi ry on todennut, että järjestöjen rahoitusta tullaan jatkossa vähentämään, mikä tulee vähentämään järjestöjen perustoimintaan sisältyviä kansalaisten neuvonta- ja tukipalveluita. Tämä lisää Vammaisfoorumi ry:n mukaan riskiä, että erityisesti vammaiset henkilöt jäävät vaille riittävää tukea ja neuvontaa, mikä on vastoin sekä YK:n vammaissopimuksen että Suomen perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteita.

Vastine:

Hallituksen esityksessä esitetään, että kansalaisneuvonnan yleisneuvontapalvelu lakkaa ja että vapautuvia resursseja siirretään edellä kuvatulla tavalla viraston omien digitaalisten palvelujen (ml. Suomi.fi -viestit) neuvontaan, esimerkiksi silmällä pitäen todennäköisesti kasvavaa neuvontatarvetta näissä palveluissa. Jäljelle jäävä noin 166 000 euroa muodostuisi virastolle säästöksi. Säästöjä tarvitaan, jotta Digi- ja väestötietovirasto voisi selviytyä sille asetetuista säästötavoitteista. Määrältään noin 166 000 euron säästön jakaminen ei tosiasiassa olisi merkityksellistä pienen summan jakautuessa usealle toimijalle.

Hallituksen esityksellä eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 124/2025 vp) tai käsillä olevalla hallituksen esityksellä ei ole tarkoitus lakkauttaa käyntiasiointia eikä viranomaisten sähköposti- tai puhelinneuvontaa.

Valtion yhteistä asiakaspalvelutoimintaa (Suomi-pisteitä) koskeva hallituksen esitys on annettu eduskunnalle 25.9.2025 (HE 122/2025 vp). Valtion yhteisten asiakaspalvelupisteiden kattavalla käyntiasiointiverkolla varmistettaisiin erityisesti niiden ihmisten yhdenvertaisuutta, joille digiasiointi on vaikeaa taitojen tai laitteiden puuttuessa tai joille käyntiasiointi muutoin on tarpeen.

Ministeriön näkemyksen mukaan huomiot eivät aiheuta muutosta ehdotettuun sääntelyyn.

Vammaisfoorumi ry on lausunnossaan huolissaan vammaisten henkilöiden asiointimahdollisuuksista ja YK:n vammaissopimuksen toteutumisesta (artiklat 9 ja 21) ja toteaa, että vaikka digitaalisten palvelujen lisääntyminen helpottaa monien viranomaisasiointia, ne eivät korvaa yleisen neuvonnan tarvetta ja merkitystä. Kansalaisneuvonnan tarjoama yleisneuvonta on Vammaisfoorumi ry:n mukaan edelleen tarpeellinen erityisesti ryhmille, joille sähköiset palvelut eivät ole saavutettavia. Puhelinneuvonnan lakkauttaminen olisi Vammaisfoorumi ry:n mukaan ristiriidassa YK:n vammaissopimuksen 21. artiklan kanssa, joka edellyttää, että vammaisilla henkilöillä on oikeus saada viranomaisilta tietoa saavutettavassa muodossa ja käyttää viestinnässään sopivia kommunikaatiokeinoja.

Vammaisfoorumi ry:n mukaan myös muutokset viranomaisten toiminnassa saattavat lisätä tarvetta yleisneuvontaan ja tietoa oikeasta viranomaisesta. Esimerkiksi Valviran ja aluehallintovirastojen toiminnat siirtyvät 1.1.2026 aloittavaan Lupa- ja valvontavirastoon, joka jatkossa valvoo mm. sosiaali -ja terveydenhuollon järjestämisen sekä hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen lainmukaisuutta. Vammaisfoorumi ry:n mukaan kansalaisneuvonnan lakkauttaminen todennäköisesti aikaansaisi yleistä neuvontaa ja ohjausta koskevien kansalaisten kysymysten ohjautumisen muiden julkisten tahojen hoidettavaksi.

Vanhusasiavaltuutettu on todennut, että digitalisaatioon ja digipalvelujen käyttöön liittyvät ongelmat ovat olleet yleisimpiä syitä ottaa yhteyttä

vanhusasiavaltuutettuun. Omien asioiden hoitaminen, tiedonsaanti sekä jopa toimivaltaisen viranomaisen yhteystietojen selville saaminen edellyttävät usein digitaitoja. Vanhusasiavaltuutettu toteaa, että digitaalisten palvelujen ensisijaisuuteen siirtyminen tulee todennäköisesti lisäämään huomattavasti Kansalaisneuvonnan kaltaisen palvelun tarvetta niille henkilöille, jotka tarvitsevat tukea tiedonhankintaan viranomaisasioinnissa. Vanhusasiavaltuutetun mukaan sellaisetkin iäkkäät henkilöt, jotka aiemmin ovat pystyneet huolehtimaan itse asioidensa hoidosta, voivat joutua digitalisaation takia toisten avun varaan. Lisäksi Vanhusasiavaltuutettu viittaa Petteri Orpon hallitusohjelmaan (2023), jossa todetaan, että hallitus varmistaa digitaalisten palveluiden ja laitteiden lisääntyessä palveluiden saatavuuden ja riittävän tuen myös heille, joille digitaalisten ratkaisujen käyttäminen on vaikeampaa. Hallitusohjelmassa todetaan myös, että varmistetaan kasvokkain ja puhelimitse tapahtuva asiointi tarvittaessa. Samoin hallitusohjelmassa todetaan, että tuetaan kuntien ja järjestöjen yhteistyöllä ikäihmisten digitaitojen kehittymistä. Vanhusasiavaltuutettu tuo esille myös järjestöjen rahoituksen leikkaukset valtion talousarvossa sekä sen, että järjestöillä ja kunnilla on ollut keskeinen rooli siinä, että iäkkäät, jotka eivät työelämässä ollessaan oppineet digitaitoja, ovat voineet niitä myöhemmin hankkia ja ylläpitää. Vanhusasiavaltuutetun mukaan läkkäiden ja ylipäätään työelämän ulkopuolella olevien digitukeen tulisi etsiä valtakunnallista ratkaisua, joka turvaisi sen, että asuinpaikasta riippumatta perustaitojen oppiminen ja ylläpitäminen olisi mahdollista. Vanhusasiavaltuutetun mukaan moni iäkäs joutuu turvautumaan muiden apuun digiasioinnissa ja että usein tämä tapahtuu ilman, että auttajaa on valtuutettu tähän. Auttamistilanteissa pankkitunnusten käyttö yleensä tarpeen. Riski väärinkäytöksille on suuri ja usein myös todellinen.

Vanhusasiavaltuutetun mukaan Kansalaisneuvonnan ongelma on ollut se, että siitä ei ole tiedetty. Digitaalisen yhteiskunnan ulkopuolella olevien ikääntyneiden aseman parantamiseksi on välttämätöntä taata digipalveluja käyttämättömille tunnettu, kansallisesti keskitetty asiointi ja tiedonsaantikanava julkisten palveluiden käyttöä tukemaan. Vanhusasiavaltuutetun mukaan keskitetyn asiointi- ja tiedonsaantikanavan avulla voidaan edistää itsenäistä asiointia, vaikuttamismahdollisuuksia ja osallistumista niille, jotka eivät käytä sähköisiä palveluja. Vanhusasiavaltuutetun mukaan esitystä Kansalaisneuvonnan lakkauttamiseksi ei voi pitää kannatettavana, ellei varmisteta sitä, että tiedonsaanti ja tuki digitaalisten viranomaispalvelujen käyttämiseksi on kansalaisten saatavilla helposti, monikanavaisesti ja saavutettavasti sekä siten, että se tavoittaa myös digittömät. Sähköinen viestintä ei tavoita kaikkia.

Vastine:

On mahdollista, että kansalaisneuvonnan yleisen neuvontapalvelun lakkauttaminen voi vaikuttaa hallinnossa asioivien – ja erityisesti heikommassa asemassa olevien, esimerkiksi vammaisten ja iäkkäiden henkilöiden – käytössä oleviin keinoihin löytää oikea viranomainen, johon ottaa yhteyttä omassa asiassaan.

Esityksen valmistelussa on kuitenkin arvioitu, että riski tällaisen vaikutuksen muodostumisesta on vähäinen ottaen huomioon:

- neuvonnan luonne muiden viranomaisten omaa neuvontaa tukevana palveluna;
- yleisneuvontaan tulleiden muiden organisaatioiden palveluja koskevien yhteydenottojen vähäinen määrä;
- että kukin viranomainen (myös Digi- ja väestötietovirasto) antaa jatkossakin neuvontaa erilaisilla tavoilla (mukaan lukien puhelinneuvonta);
- että Digi- ja väestötietovirasto jatkaa neuvontaa suomi.fi-palveluissa;
- että kaikilla viranomaisilla on neuvontavelvollisuus sekä velvollisuus pyrkiä opastamaan hallinnon asiakas oikeaan viranomaiseen; ja
- Suomi-pisteet tuottavat jo nyt ja tulevaisuudessa laajemmin palveluja niille, joille digiasiointi on vaikeaa taitojen tai laitteiden puuttuessa tai joille käyntiasiointi muutoin on tarpeen.

Ministeriön näkemyksen mukaan huomiot eivät aiheuta muutosta ehdotettuun sääntelyyn.

Poliisihallitus on todennut, että jos kansalaisneuvonnan ongelmana ovat olleet yhteydenotot, jotka vain välitetään muille viranomaisille, on epäonnistumisen syynä ollut kyky tuottaa neuvonnalle riittävää osaamista eri toimialojen asiakaspalveluiden tuottamiseksi sekä se että tämä käytäntö on hyväksytty ja mahdollistettu päällekkäisinä virastokohtaisina neuvontapalveluina. Poliisihallituksen mukaan olisi tehokkaampi tapa kehittää tekoälyavusteista automatiikkaa, joka analysoisi palveluntarpeen ja yleisimmissä tapauksissa vastaisi suoraan kysymyksiin ja hankalammissa ohjaisi oikealle taholle vastattavaksi.

Vastine:

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan ei ole kustannustehokasta eikä oikein mahdollistakaan keskittää yhteen viranomaiseen resursseja, joilla pystyttäisiin asiantuntevasti hoitamaan kaikille viranomaisille kuuluvia – usein varsin syvällistä asiantuntemusta vaativia asiakaspalvelu- ja neuvontatehtäviä. Tällainen neuvonta on luontevimmin annettavissa sen viranomaisen toimesta, jolla on siihen asiantuntemus. Kansalaisneuvonnalla ei ole ollut Poliisihallituksen kuvaamaa eri toimialojen asiakaspalvelun tuotannon tehtävää.

Valtiovarainministeriössä on käynnissä hanke VM044:00/2025, jossa on tavoitteena valmistella hallitusohjelman linjausten mukaiset lainsäädännön muutosehdotukset, jotka mahdollistaisivat automaation lisäämisen digitaalisissa palveluissa annettavassa viranomaisneuvonnassa. Hallituksen esitys tekoälyn ja

automatisaation hyödyntämisestä viranomaisneuvonnassa on tarkoitus antaa eduskunnalle viimeistään syksyllä 2026.

Ministeriön näkemyksen mukaan huomiot eivät aiheuta muutosta ehdotettuun sääntelyyn.

Palveluväylä

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n lausunnon mukaan käsillä olevan HE:n lausuntokierroksen jälkeen lausunnoilla olleessa ns. Digi ensin -paketissa on ollut edelleen mukana palveluväylän käyttövelvoite Suomi.fi -viestit palvelun käyttöön liittyen.

Vastine:

Hallituksen esityksessä eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 124/2025 vp) esitetään myös muutettavaksi tukipalvelujen käyttövelvollisuutta koskevaa tukipalvelulain 5 §:n 1 momenttia. Suhdetta muihin esityksiin koskevassa kyseisen hallituksen esityksen jaksossa 10 samoin kuin käsillä olevan hallituksen esityksen jaksossa 10 todetaan, että nämä esitykset on tarvittaessa sovitettava eduskunnassa yhteen. Tarkoitus on siis, että palveluväylän käyttövelvollisuutta ei esitetä jatkettavaksi, vaan hallituksen esityksessä HE 124/2025 vp muutettavaksi ehdotettu tukipalvelulain 5 §:n 1 momentti tulisi palveluväylän osalta muuttaa vastaavasti kuin käsillä olevassa hallituksen esityksessä, mikäli käsillä oleva hallituksen esitys hyväksytään aiemmin.

Ministeriön näkemyksen mukaan huomiot eivät aiheuta muutosta ehdotettuun sääntelyyn, mutta hallituksen esityksessä 124/2025 vp esitetty tukipalvelulain 5 §:n 1 momentin muutos on sovitettava yhteen käsillä olevan hallituksen esityksen vastaavaa säännöstä koskevan muutosesityksen kanssa.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n lausunnon mukaan oletettavaa on, että palvelun käyttäjämäärät laskevat ja kehittäminen hidastuu, jolloin jo käyttövelvollisuuden poistuessa olisi hyvä ottaa selkeästi kantaa palvelun elinkaareen ja mahdolliseen alasajoon, sekä mahdollisiin kustannuksiin palvelun ylläpidosta, mikäli Digi- ja väestötietoviraston omia palveluja siirretään pois palveluväylästä ja valtion rahoitus yhteisille tukipalveluille jatkaa pienenemistä. Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n mukaan tulisi huomioida käyttäjäorganisaatioiden tarpeet ja kyvykkyydet siirtyä muihin yhtä tietoturvallisiin vaihtoehtoihin suunnitellusti.

Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan arkkitehtuurisesti julkisen hallinnon palvelut voivat muutoksen myötä lähteä etääntymään toisistaan, mikä saattaa rapauttaa esimerkiksi viranomaisrajat ylittäviä palvelupolkuja tai kertakirjautumiseen voi muodostua esteitä. Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan tiedon liikuttaminen

viranomaiselta toiselle voi muodostua monimutkaisemmaksi tai estyä ja monenkirjavat tiedonsiirtoratkaisut voivat vaikeuttaa viranomaisten palvelujen yhteistyötä, aiheuttaa epäjatkuvuutta kansalaisten sähköisiin palveluihin sekä monimutkaistaa viranomaisten tietoturvallisuuden hallintaa. Päätöstä Palveluväylän käyttövelvoitteen poistamisesta ei tulisi tehdä yksin Digi- ja väestötietoviraston palvelumaksujen perimisen mahdollistamiseksi, vaan siinä olisi arvioitava myös tekniset ja koko julkisen hallinnon ja EU:n digitaalisen infrastruktuurin välilliset vaikutukset. Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan käyttövelvoitteen poistaminen vähentää Palveluväylän käyttöä ja voi tulevaisuudessa entisestään nostaa sen tuotantokustannuksia saavutettavaan hyötyyn nähden (yksikkökustannukset), mikä voi rapauttaa käyttäjäpohjan pidemmällä aikavälillä niin alas, että palvelun ylläpito ei ole enää kannattavaa. Palveluväylän käyttömäärien kehitystä tulee jatkossakin seurata ja vaikutuksia arvioida myös jälkikäteen. Tärkeintä on, että käyttövelvoitteen poistuessa käyttöoikeus kaikilla viranomaistehtäviä toteuttavilla säilyy.

Poliisihallituksen mukaan kansallisen palveluväylän käyttöpakon poisto, lisää kirjavuutta viranomaisten välisissä integraatioissa ja siten kuluja kaikilla virastoilla, kun kaikkien pitää laajentaa asiantuntijoidensa osaamista useaan eri tekniseen ratkaisuun. Samalla menetetään synergiaetu, jota palveluväylä on tarjonnut, eli yksi integraatio on palvellut useaa vastapuolta.

Vastine:

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisella ei ole välitöntä vaikutusta viranomaisten toimintaan tai palvelujen tuottamiseen, koska palveluväylän tuottamista jatketaan ja käyttäjäorganisaatioille tarjotaan käyttöönoton ja käytön tukea. Palveluväylä siis säilyisi edelleen keskeisenä liityntäratkaisuna ja palvelu voi saada lisää käyttäjiä, edellyttäen, että sen tekninen kehitys etenee halutulla tavalla. Digi- ja väestötietovirasto kehittää palveluväylää edelleen käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Digi- ja väestötietovirasto myös jatkaa yhteistyötä palveluväylän taustalla olevaa X-Road-teknologiaa kehittävän ja teknologian ylläpidosta vastaavan NIIS-yhdistyksen (Nordic Institute for Interoperability Solutions) kanssa.

Jatkossa viranomaisilla olisi palveluväylän käyttömahdollisuus, mutta ei käyttövelvollisuutta. Käyttövelvoitteesta luopuminen ei vaaranna julkishallinnon digitaalisen infrastruktuurin yhdenmukaisuutta eikä heikennä yhteentoimivuutta. Muutoksen tavoitteena on mahdollistaa käyttäjäorganisaatioille vaihtoehtoisia, kustannustehokkaampia, helpommin ylläpidettäviä ja vähintään saman tietoturvatason menetelmiä toteuttaa tietoturvallisia tiedon siirron ratkaisuja.

Vaikka palveluväylän käyttövelvollisuudesta luovutaan, lainsäädännöstä johtuu vaatimuksia viranomaisten käyttämien tiedonsiirtoratkaisujen tietoturvallisuudelle. Näitä vaatimuksia on kuvattu käsillä olevan hallituksen esityksen jaksossa 4.2.7 (Vaikutukset tietosuojaan ja tietoturvallisuuteen). Ei siis ole nähtävissä, että käyttövelvollisuudesta luopuminen aiheuttaisi heikennyksiä tiedonsiirtoratkaisujen tietoturvallisuuteen tai tietosuojaan taikka niitä koskeviin vaatimuksiin.

Palveluväylän käyttövelvollisuudesta luopuminen tuo merkittävästi joustavuutta ja sitä myötä kustannustehokkuutta erityisesti organisaatioille, joille ei ole palveluväylää käytössä. Digi- ja väestötietoviraston väestötietojärjestelmän tietopalveluissa palveluväylä säilyy käytössä yhtenä mahdollisena integraatioratkaisuna.

Suurimmat hyödyt palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisesta ilmenevät juuri muiden viranomaisten toiminnassa. Se, että viranomainen ei yksittäistapauksessa ole sidottu palveluväylään, vaan voi valita omiin tarkoituksiinsa parhaiten sopivan liityntätavan, tuo tehokkuutta järjestelmien toteuttamiseen.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistaminen ei tarkoita, että viranomaisten olisi välttämätöntä tarjota tietovarantoihinsa lukuisia eri liityntävaihtoehtoja. Muutoksella pyritään vain tekemään mahdolliseksi vaihtoehtoisten liityntätapojen tarjoaminen ja hyödyntäminen.

Digi- ja väestötietovirasto on tähän saakka tarjonnut omiin palveluihinsa liityntäratkaisuna palveluväylää. Tiettyihin Digi- ja väestötietoviraston palveluihin on kuitenkin jo nyt olemassa muitakin liityntäratkaisuja. Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisen jälkeen Digi- ja väestötietovirasto voi tuoda tällaisia vaihtoehtoisia liityntätapoja saataville.

Ministeriön näkemyksen mukaan huomiot eivät aiheuta muutosta ehdotettuun sääntelyyn.

Eräiden tukipalvelujen maksut

Eläketurvakeskuksen lausunnon mukaan tukipalvelujen käytön tulisi olla maksutonta Eläketurvakeskukselle ja työeläkevakuuttajille myös jatkossa niiden hoitaessa niille laissa säädettyjä julkisia hallintotehtäviä. Perusteluina Eläketurvakeskus on esittänyt seuraavat syyt:

1. Työeläketoimijat ovat velvoitettuja käyttämään luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua, koska EU:n SDG- ja eIDAS-asetukset velvoittavat työeläketoimijoita tarjoamaan sähköisiä asiointipalveluja toisille EU-maille ja Suomessa rajat ylittävä tunnistautuminen ja henkilöllisyyden yhdistäminen toteutetaan Suomi.fi-tunnistukseen (eli luonnollisen henkilön tunnistuspalveluun).

2. Palvelujen muuttuminen maksulliseksi kasvattaisi työeläkealan hallinnointikuluja. Julkisen hallinnon säästötoimenpiteiden seurauksena tehtävää maksujen kohdentamista välillisen julkisen hallinnon toimijoille, kuten työeläketoimijoille, ei voida pitää kannatettavana.

3. Tukipalveluja on alkujaan markkinoitu maksuttomina palveluina ja maksuttomuudella on kannustettu eri toimijoita ottamaan palveluita käyttöön. Tukipalvelujen maksuttomuus on ollut työeläketoimijoille tärkeä kriteeri, kun toimijat ovat tehneet valintoja sähköisten asiointipalveluiden kehittämisessä. Tukipalvelujen käyttöönottaminen on myös edellyttänyt toimijoilta investointeja mm.

integraatiorajapintojen rakentamisessa. Koska investointilaskelmissa on huomioitu useamman vuoden käyttökustannukset, aiheuttaa tukipalveluiden jälkikäteinen muuttuminen maksulliseksi sen, että lasketut kustannushyödyt jäävät saavuttamatta. Tukipalveluiden maksuttomuuden poistaminen ei näin ollen ole perusteltua eikä kohtuullista.

4. Asiointivaltuuspalvelulle ei ole tällä hetkellä luotettavaa korvaavaa vaihtoehtoa. Sujuvan asioinnin ja digitalisaation edistämiseksi on tärkeää, että tällainen yksikertainen ja luotettava palvelu on tarjolla jatkossakin maksuttomasti.

Poliisihallitutuksen lausunnon mukaan tukipalvelujen maksullisuus karkottaa asiakkaita pois ja siten vähentää palvelujen vaikuttavuutta ja nostaa edelleen palveluun jäävien asiakkaiden kustannuksia.

Vastine:

Viranomaisten palvelut ovat valtion maksuperustelain (150/1992) 4 §:n mukaan lähtökohtaisesti maksullisia. Eräiden tukipalvelujen maksullisuutta koskevan sääntelyn muuttamisen tavoite on, että Digi- ja väestötietovirasto saisi tuottamistaan tukipalveluista maksuperustelain mukaisen maksun sellaisilta muilta kuin viranomaiskäyttäjäorganisaatioilta, joita ei merkittävässä määrin rahoiteta valtion varoista. Digi- ja väestötietoviraston toimintamenomäärärahoja leikataan tulevina vuosina ja viraston edellytykset tarjota ja kehittää palveluja nykyisessä muodossa ja laajuudessa voivat heikentyä. Maksujen kohdentaminen välilliseen julkishallintoon ja yksityisiin toimijoihin perustuu siihen, että valtion varoista ei ole mahdollista osoittaa palveluja käyttäville organisaatioille lisämäärärahaa tukipalvelujen maksujen maksamiseen. Eräiltä viranomaisilta myös siirrettiin tunnistuspalveluihin tarkoitettuja määrärahoja Digi- ja väestötietovirastolle silloin kun tukipalveluista ja niiden maksuttomuudesta alun perin säädettiin (HE 59/2016, s. 20). Palvelujen käyttömäärät ja kustannukset myös kasvavat digitalisaation lisääntyessä.

Tapahtumamääriltään suurimpien käyttäjäorganisaatioiden luonnollisen henkilön tunnistuspalvelusta maksamien maksujen on arvioitu sijoittuvan 60 000 ja 260 000 euron välille vuodessa. Suurimpien maksullisuuden piirin tulevien käyttäjäorganisaatioiden asiointivaltuuspalvelusta maksamat maksut sijoittuisivat arviolta 25 000 ja 300 000 euron välille vuodessa.

On totta, että eIDAS-asetuksen, (EU) 910/2014, mukainen rajat ylittävä tunnistaminen tapahtuu Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämän solmupisteen kautta, joka on toteutettu toistaiseksi ainoastaan luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun eli Suomi.fi-tunnistuksen yhteyteen ja että julkisen sektorin elimellä on asetuksen 6 artiklan mukaan velvollisuus tunnustaa myös toisissa jäsenvaltioissa myönnetyt sähköisen tunnistamisen menetelmät. Käytännössä tästä muodostuu suomalaiselle julkisen sektorin elimelle velvollisuus käyttää luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua ainakin rajat ylittävään henkilön tunnistamiseen.

Asetuksella (EU) 2024/1183 uudistetussa eIDAS-asetuksessa tarkoitetun eurooppalaisen digitaalisen identiteetin lompakon avulla tapahtuva (myös rajat ylittävä) tunnistautuminen on tarkoitus liittää luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun yhteydessä tarjottavien tunnistusvälineiden joukkoon. Uudistetun eIDAS-asetuksen kansallinen täytäntöönpano ja siihen liittyvä käytännön suunnittelutyö on kesken. Lompakkoa voi kuitenkin asiointipalvelussa hyödyntää sen tarjoamilla rajapinnoilla myös suoraan ilman pakollista kytköstä Suomi.fi-tunnistukseen. Henkilöllisyyden linkittämisen (yhdistämisen) käytännön toteutus on auki, mutta sen suunnittelussa on tiedostettu välillisen julkisen hallinnon ja myös yksityisten tarpeet hyödyntää rajat ylittävään tunnistukseen kuuluvaa henkilöllisyyden linkittämisen palvelua, jonka Digi- ja väestötietovirasto tulee toteuttamaan.

Ministeriön näkemyksen mukaan huomiot eivät aiheuta muutosta ehdotettuun sääntelyyn.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy on lausunnossaan pohtinut, hidastuuko digitalisaatiokehitys maksullisuuden vuoksi. Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n mukaan asiointivaltuuspalvelu on asiakkaan näkökulmasta hyvin oleellinen asiointia helpottava ja luotettava palvelutoteutus – eikä se näe järkevänä mallia, jossa asiointivaltuuksia ylläpidettäisiin useissa erilaisissa julkisissa ja yksityisissä tietokannoissa. Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n mukaan asiointivaltuuksien keskittäminen helpottaisi viranomaisten toimintaa. Asiointivaltuudet mahdollistavat puolesta asioinnin ja erilaisten valtuuksien hallinnoinnin ja tämänkaltaisen tietokannan tulisi olla viranomaisen vastuulla.

Suomen Kuntaliitto ry:n lausunnon mukaan osa tukipalveluista voi sisältää erittäin sensitiivistä tietoa, jonka tulee olla usean eri viranomaisen helposti ja turvallisesti saatavilla. Tällöin on perusteltua, että palvelua ja tietoa ylläpitää juuri viranomainen. Tästä esimerkkinä asiointivaltuuspalveluun liittyvät tiedot, joihin voi sisältyä esimerkiksi lasten huoltajuustietoja tai turvakieltoja. Asiointivaltuudet mahdollistavat puolesta asioinnin ja valtuuksien hallinnoinnin.

Myös **Eläketurvakeskus** on edellä kuvatusti todennut, että asiointivaltuuspalvelulle ei ole tällä hetkellä luotettavaa korvaavaa vaihtoehtoa ja että sujuvan asioinnin ja digitalisaation edistämiseksi on tärkeää, että tällainen yksikertainen ja luotettava palvelu on tarjolla jatkossakin maksuttomasti.

Vastine:

Tukipalvelujen kohdennetulla maksullisuudella voisi ajatella olevan merkitystä tietosuojan tai tietoturvallisuuden toteutumiselle, jos maksullisuuden piiriin kuuluvat organisaatiot kustannussyistä ottaisivat käyttöön jonkin Digi- ja väestötietoviraston palvelua turvattomamman palvelun. Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (306/2019) 6 §:ssä säädetään siitä, milloin viranomaisella on lähtökohtainen velvollisuus käyttää luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua tai muuta

vahvaa sähköisen tunnistamisen palvelua. Viranomaiseksi mainitussa laissa katsotaan myös välillisen julkishallinnon organisaatiot, jotka hoitavat julkista hallintotehtävää. On myös huomattava, että kaikkia tunnistuksen välityspalveluja ja vahvan sähköisen tunnistamisen palveluja koskevat vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetun lain mukaiset tietoturvallisuuteen ja tietosuojaan liittyvät vaatimukset.

Eläketurvakeskuksen lausuntoa koskevassa vastineessa (edellä) on kuvattu perusteluja viranomaisen palvelujen maksullisuudelle sekä perustelut sille, miksi maksullisuus kohdennettaisiin välilliseen julkishallintoon ja yksityisiin palveluihin.

Tukipalveluista laskutetaan palvelujen käyttäjäorganisaatioita, joiden vastuulla on edelleen huolehtia palvelujensa tietoturvallisuudesta sekä asiakkaidensa henkilötietojen suojaamisesta. Tukipalvelujen maksullisuudella ei poiketa tästä. Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain 5 §:n 1 momentin mukaan: ”Viranomaisen on tarjottava jokaiselle mahdollisuus toimittaa asiointitarpeeseensa liittyvät sähköiset viestit ja asiakirjat käyttäen digitaalisia palveluita tai muita sähköisiä tiedonsiirtomenetelmiä.” Säännös koskee myös niitä, jotka eivät ole viranomaisia, mutta hoitavat julkista hallintotehtävää.

On totta, että asiointivaltuuspalvelun kaltainen palvelu (samoin kuin esim. väestötietojärjestelmän kaltainen perusrekisteri) on tarkoituksenmukaista tuottaa viranomaisen toimesta – etenkin julkisen hallinnon tukipalveluna. Esimerkiksi eIDAS-asetuksessa kuitenkin säädetään muun muassa sähköisistä attribuuttitodistuksista, joita voivat tuottaa myös yksityiset toimijat. Sähköisellä attribuuttitodistuksella tarkoitetaan sähköisessä muodossa olevaa todistusta, joka mahdollistaa attribuutin (eli luonnollisen henkilön, oikeushenkilön tai esineen ominaispiirteen, laadun, oikeuden tai luvan) todentamisen. Asetuksessa säädetään myös tietoturvallisuusvelvollisuuksista tällaisten luottamuspalvelujen tarjoajille.

Ministeriön näkemyksen mukaan huomiot eivät aiheuta muutosta ehdotettuun sääntelyyn.

Suomen Kuntaliitto ry:n lausunnossa todetaan, että kunnalliset liikelaitos- ja yritystoiminta eivät tee muuta kuin julkisoikeudellista toimintaa ja että kunnallinen liikelaitos ei ole erillinen oikeushenkilö, vaan kuuluu kunnan organisaatioon. Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan yhtiöiden osalta on tärkeä erottaa markkinoilla toimivat yhtiöt, mutta myös sidosyksiköt, jotka eivät toimi markkinoilla. Hankintalain terminologialla in house -yhtiö on julkisoikeudellinen laitos. Näidenkään osalta ei Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan ole perustetta arvioida erikseen maksullisuutta tai maksuttomuutta, kun niillä ei määritelmällisesti ole teollista tai kaupallista toimintaa – eli ne eivät toimi kilpailutilanteessa markkinoilla, vaan toteuttavat kuntien tukipalveluita, kuten ict-palveluja. Suomen Kuntaliitto ry:n mukaan

julkisoikeudellista tehtävää toteuttavien yhtiöiden maksuttomuus tulee koskettaa niitä kaikessa toiminnassaan, samoin kuin se koskettaisi kuntia.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n mukaan lakiluonnoksessa ei ole otettu kantaa esim. tilanteisiin, jossa julkisen palvelunjärjestäjän palvelu tuotetaan käytännössä ostopalveluna ja ainakin osin kyseistä palvelua tuottavan yrityksen omilla järjestelmillä. Väistämättä yritysten maksut tulisivat näissä tapauksissa joko maksettavaksi palvelun järjestäjälle välillisenä kuluna tai suoraan asiakkaalle yksityisten toimijoiden osalta.

Vastine:

Ehdotetun tukipalvelulain 25 §:n 1 momentin mukaan tukipalvelujen käytöstä julkisoikeudelliseen tarpeeseen voitaisiin maksu jättää perimättä esimerkiksi viranomaisilta sekä kunnan, kuntayhtymän, hyvinvointialueen tai hyvinvointiyhtymän yksin tai yhdessä suoraan tai välillisesti täysin omistamilta yhteisöiltä sekä mainittujen yksin tai yhdessä perustamilta säätiöiltä. Maksu voitaisiin tasapuolisen kilpailun turvaamiseen vuoksi jättää perimättä ainoastaan siltä osin kuin kyse on julkisoikeudelliseen tarpeeseen tapahtuvasta tukipalvelun käytöstä.

Muutettavaksi ehdotetun 25 §:n 4 momentin mukaan valtiovarainministeriön asetuksella eli käytännössä maksuasetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset myös siitä, minkä tyyppisiltä viranomaisilta, valtioelimiltä ja muilta julkista hallintotehtävää hoitavilta maksu jätettäisiin ehdotetun tukipalvelulain 25 §:n 1 momentin perusteella perimättä. Maksuttomiin palveluihin oikeutetut toimijat määriteltäisiin siis lopulta tarkemmin valtiovarainministeriön asetuksella. Maksuasetuksella ei olisi välttämätöntä säätää kaikkien tukipalvelulain 25 §:n 1 momentissa lueteltujen oikeudesta maksuttomaan käyttöön, vaan maksuttoman käytön tarkoituksenmukaisuutta ja taloudellisia vaikutuksia arvioitaisiin säännöllisesti maksuasetuksen valmistelun yhteydessä. Lähtökohtaisesti ehdotetulla sääntelyllä tavoitellaan, että kuntia ja hyvinvointialueita ja niiden yhtymiä kohdeltaisiin tasapuolisesti maksuttomien palvelujen hyödyntämisessä – riippumatta siitä, millä tavalla organisoituen ne järjestävät lakisääteisten tehtäviensä hoitamisen. Tavoitteena on sääntelyn tullessa voimaan hyödyntää mahdollisimman laajasti kuntia ja hyvinvointialueita koskevia mahdollisuuksia poiketa maksullisuudesta.

Ministeriön näkemyksen mukaan huomiot eivät aiheuta muutosta ehdotettuun sääntelyyn.